

DERGİ TANITIM

Journal of American Folklore (Amerikan Folklor Dergisi)*

Journal of American Folklore (Amerikan Folklor Dergisi) 1888’de kurulan Amerikan Folklor Derneği’nin aynı tarihte yayımlamaya başladığı, içerik olarak yalnızca Amerikan folkloru ve Amerikalı folklorcularla sınırlı kalmayan uluslararası bir folklor dergisidir. Üç ayda bir yayımlanan derginin içeriği genel olarak profesyonel bir kitleye yönelik akademik makaleler, alan çalışmaları, notlar ve yorumlardan oluşur. Bununla beraber tanıtım yazılarına, kurgusal öykülere, önemli olaylar ve kişilere dair anlatılara, dijital kaynaklara ve filmlere de yer verilmektedir. Dergi günümüzde, Potter Sanat ve Edebiyat Fakültesi ve Western Kentucky Üniversitesi Halk Çalışmaları ve Antropoloji Bölümünün yardımı ile, Illinois Press Üniversitesi tarafından Amerikan Folklor Derneği adına yayımlanmaktadır.

Amerikan folkloru denildiğinde akla tüm Amerika kıtasındaki insanların folkloru ve kültürü gelse de, Kuzey Amerika ve Kanada’da yaşayanların folklorik kültürü ile Amerika kıtasındaki diğer kültürler birbirinden farklıdır. Bunun dışında Kuzey Amerika ve Kanada’da farklı toplulukların iç içe yaşaması, kendine özgü tekçi bir Amerikan folkloru tanımlamasını zorlaştırmaktadır. Yerel halklar, göçmenler ve etnik grupların her biri kendine özgü ve farklı folklorik yapılarla sahiptir. 1930’da Alexander H. Krappe “Amerikan folkloru” tanımlamasının yanlış bir tanımlama olduğunu dile getirmiştir. Bu tanımlamanın sadece Kanada ve Kuzey Amerika kıtasını tanımladığını belirtmiş,

* Bu dergi tanıtım yazısı Asena Elif Akgül tarafından hazırlanmıştır (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkbilim Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi, as.elif.ak@gmail.com).

bu kıtada yaşayan diğer halkların kültürlerini kapsamadığını ifade etmiştir. Daha da önemlisi ve kullanışlı olanı ise, 1978’de Richard M. Dorson’un yaptığı tanımlamadır. Ona göre “The Folklore in America” (Amerika’da Folklor) ve “American Folklore” (Amerikan Folkloru) arasında çok büyük bir fark vardır. Dergi yüzüncü yılına özel çıkardığı sayısında bu konuya açıklık getirir. Açıklamaya göre *Journal of American Folklore* yayımlanmaya başladığı tarihten bu yana konu, içerik ve teorik çerçeve bakımından tek bir baskın anlayışa eğilimli olmamıştır. Yıllar boyunca akademik veya doktriner bir tavır takınmaması nedeniyle dergi “Whitmanian” (çoklukçu) çekirdeğini koruduğunu iddia etmektedir.*

Bu çokluğu oluşturan çalışmalar; etnografik metinler, derlemeler, müzeler, folklor tarihi, folklor literatürü, sözlü kültür ürünleri (mitler, efsaneler, peri masalları, halk şarkıları, şiirler), etnomüzikoloji, inanç sistemleri, ritüeller, maddi kültür, kitap ve dergi tanıtımları, film tanıtımları olarak sıralanabilir.

Geniş bir konu yelpazesi ve bakış açılarının yanı sıra, dergi özellikle erken dönemlerinde çoğulcu anlayışa yer veren dilleri de yansıtmıştır. Neredeyse bilinen her dilde makalenin okunduğu ve alıntı yapıldığı bir zenginlikteyken, son yıllarda Amerika’da eğitimin dil öğrenimi gereksinimini azaltması ve İngilizce materyallerin de artmasıyla birlikte bu çeşitlilikte eşdeğer bir azalma olmuştur. Dolayısıyla İngilizce dışındaki materyallere yapılan atıflarda da bir gerileme söz konusudur.

Günümüzdeki folklorik literatür, geleneksel Amerikan tarihi akışında şekillenmiş; eski uyarlanmış temalar ve yeni popüler kültürün birleşmesi üzerine kurulmuştur. Zamanla şekillenen bu yeni literatürle birlikte, Amerika da dahil olmak üzere dünyanın birçok yerinde folklorik çalışmalar ortaya çıkmış, böylelikle kendine özgü akademik bir disiplin oluşmuştur. *Journal of American Folklore* için bu folklorik anlayış, on dokuzuncu yüzyılda edebi metinler ve antropoloji temelleri üzerine kurulu sentetik bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Yayına başladıktan sonra neredeyse bir yüzyıl boyunca metinler üzerinden yapılan folklor araştırmalarına ve alan çalışmalarına odaklanmaları, temellerinin filoloji ve antropoloji bilimine dayanması nedeniyledir. Günümüzde de metin temelli yaklaşımlara eğiliyor ve yer veriyor oluşları devam etse de ağırlıklı olarak bu eğilimden kurtulmuş olduğunu söyleyebiliriz. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında, özellikle son otuz yılda metin odaklı çalışmalardan sıyrılıp daha geniş teoriler ve yaklaşımlarla tür çeşitliliğini arttırdıklarını ve folkloru basit bir disiplin olmaktan çıkardıklarını iddia etmektedirler. Ancak günümüz folklor alanına baktığımızda, bu türün çoğu durumda hâlâ egemen olduğunu görüyoruz. Derginin ilk editör kadrosunda etnografinin kurucusu kabul edilen ve antropoloji alanında özellikle evrim görüşüne karşı çıkmasıyla anılan Franz Boas’ın da olması derginin erken dönemindeki eğilimlerini anlaşılır kılmaktadır. Filoloji araştırmaları, müzecilik, antro-po-coğrafya kuramları ve alan araştırmaları, başta

* Jackson, B. & Taft, M. & Harvey S. Axlerod, (1988). *The Centennial Index: One Hundred Years of the Journal of American Folklore*. Washington, D.C.: The American Folklore Society, 502.

Franz Boas olmak üzere Amerikan folklorcularının ve dolayısıyla derginin ilk ve en uzun süreli eğildiği konulardır.* William Wels Newell, Ruth Fulton Benedict, Daniel G. Brinton, J. Owen Dorsey gibi isimlerin de içinde bulunduğu kurucu kadronun kuramsal ilk mücadelesi, kültürün basitten karmaşığa doğru tedrici bir ilerlemede olduğunu savunan kültürel evrimcilere karşı olmuştur. Bu dönemde folkloru ve folklorik öğeleri ırksal ve milli ruhun ifadeleri olarak gören kültürel evrimcilere karşı, folklorik öğenin temellerini ve özünü korumaya yönelik ve bu öğelerin üstünlükçü bir çabaya âlet edilmesini önlemek amacıyla kültürel görelilik kavramına vurgu yapmışlardır. Bu görüşe göre kültürel âdetler çevresel koşullar, psikolojik etkenler ve tarihsel bağıntılar perspektifinde incelenmelidir. Her toplum kendi tarihsel koşullarının özgül bir ürünüdür ve kültürel görüngüler ancak ait oldukları toplumun tarihsel gelişiminin incelenmesiyle açıklanabilecektir.** Bu aşamada dil ve bağlantılı olarak sözlü kültür geleneğinin incelenmesi ve antropocoğrafya araştırmaları bu görüşe dair delillerin arandığı türler olarak *Journal of American Folklore*'un ilk yüzyılında büyük bir yer kaplamıştır.

Yirminci yüzyılın başlamasıyla birlikte çalışma alanı olarak Kuzey ve Güney Amerika'nın dışına çıkıp Avrupa folkloru, İspanyol folkloru ve Fransız-Kanadalı folkloruna kadar alanlarını genişletmişlerdir. Bu tarihlerde maddi kültüre ve sembolizm çalışmalarına ağırlık vermeye başlanmıştır. Toplumların estetik değerlerine ve bunların kendine özgü dışa vurumlarını düşünsel boyutta yorumlama konusunu önemsemişlerdir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren etnomüzikoloji alanındaki çalışmalarına da ağırlık vermeye başlamışlardır.

Folklor çalışmalarında faydalanılan antropoloji ve etnografi disiplinleri ile başlayan senteze yönelik hal, zamanla hem yararlanan disiplinlerin sayısının artmasıyla hem de çalışma alanlarının coğrafi olarak genişlemesiyle karşılaştırmalı folklor çalışmalarının önünü açmıştır. *Journal of American Folklore*'un kendi tanımlamasıyla folklor; genellikle ayrı iki disiplininin bir arada toplandığı tek bir bilimsel disiplindir. Bu dergi için bu iki ayrı disiplin erken dönemlerde antropoloji ve metin temelli çalışmalar iken, günümüzde sosyal bilimler ve insan bilimleridir. Tarihin bulgularından, sosyolojinin teknik ve kuramlarından, psikolojinin teorilerinden de yararlanan folklor çalışmaları, bu dergide disiplinlerarası makale ve araştırmalar olarak yer almaktadır.

Dergi, geçmişten kopmadan ve günümüzün kültürel yapısını da gözden kaçırmadan, akademik ve pratik çalışmalarla folklorik farkındalık yaratmaya çalışır. Akademik çalışmaların dışında, ayrıca kitap, film, sergi gibi yazılı ve görsel çalışmaları da önemseyen dergi, bu alanlarda inceleme ve eleştiri dizileri yayımlamaktadır. Her dergi sayısında farklı kitap, film ve sergi incelemelerine yer verilerek, çok boyutlu çalışmalar yapılmaktadır. *Journal of American Folklore*'a dünyanın birçok yerinden ulaşılabilir.

* Sibel Özbudun, Balkı Şafak, N. Serpil Altuntek, *Antropoloji-Kuramlar Kuramcılar*. Dipnot Yayınları. Ankara. 2016. s.73.

** Age. s.91.

Journal of American Folklore çalışmalarına internet üzerinden(online olarak) ulaşılabildiği gibi, dergi üyeliği de söz konusu olabilmektedir. Folklor alanı başta olmak üzere, çeşitli konularda makale çağruları da yapan dergi, bu makaleleri kendi bünyesinde yayımlamaktadır. Bunun yanında konferans, çalıştay gibi etkinlikler düzenleyerek folklor alanının dinamik kalmasını amaçlamaktadır. Bu çalıştay ve konferanslarda, çağrısı kabul edilen makalelerin sunumu yapılmakla birlikte, folklorla ilgili temel sorunlar dile getirilir. *Journal of American Folklore* üyeleri çalışmalarında kamusal alandan kopmamayı ve bu kamusal alandan doğan folklor ve halk öğelerine akademik bir disiplinle bakmayı öncelikli hedef olarak kabul eder.

Dünyanın her yerinde, milyonlarca insan tarafından İnternet ve çeşitli sosyal medya uygulamalarının kullanımı her geçen gün katlanarak artmaktadır. *Journal of American Folklore* 2016 yılının kış sayısında bu konuyu ele almış ve artık bu ortamda kamusal alandan doğan folklor ve halk öğeleri incelemeleri yapılabileceğini savunmuştur. “Büyük Folklor: Kompütasyonel (bilgisayimsal) folklor üzerine özel bir sayı” başlıklı ilk makalede, devletlerin milli arşivlerinin ve hatta küçük araştırmacı ve araştırma gruplarının çalışmalarının özellikle son on yılda büyük bir ivmeyle dijital ortama aktarıldığından, eşzamanlı olarak sosyal medya ve blogların kullanımındaki devasa artış ile ulaşılması zor kültürlere artık kolaylıkla ulaşıldığından bahsedilmektedir. Çok büyük bir alandan toplanarak bir araya getirilen kaynakların ve bilginin dijital materyal olarak depolanması, küresel bir folklor külliyyatına erişimi kolaylaştırdığı gibi, araştırmacılar tarafından işlevsel olarak kullanıldığında veri toplama ve analiz yapma konusunda da büyük katkılar sağlayabileceği savunulmuştur. Haritalar, üç boyutlu görselleştirmeler, zaman çizelgeleri ile birlikte, teknoloji geleneksel ifadeleri analiz etme konusunda folklorculara yeni fırsatlar sunmaktadır. Algoritmik yaklaşımlarla güçlendirilmiş bahsi geçen yeni folklor çalışma alanına “kompütasyonel folklor” adı verilmektedir. Bu tarz bir folklor incelemesi, kaydedilmiş kültürel ifadelerin geçmişe dönük analizi, icrası ve eklemelenmesi üzerine kurulmaktadır.**

Dergide var olan diğer dört makale, ilk makalede bahsedilen toplama-arşivleme, sınıflama-dizinleme gibi aşamalar kullanılarak uygulanmış kompütasyonel araştırmalara örnek teşkil etmektedir. Danimarka folklor külliyyatının coğrafi-semantik araçları ile ilgili olan makalede üç boyutlu haritalar ve anahtar kelime veri tarama teknikleri kullanılarak dünya üzerindeki otuz bin farklı hikâye üzerinde geleneksel hikâye anlatıcılığı ile ilgili araştırma yapılmıştır. “WitchHunter” isimli uygulama sayesinde hikaye konuları ve coğrafi lokasyonları arasındaki ilişki keşfedilmiş ve araştırmacı için araştırma sorusunu ve örneklemini belirlemede yol gösterici olmuştur. Hikâye konularının ve geçtiği yerlerin çeşitli yollarla görselleştirilmesi ve haritalandırılması sayesinde hikâyeler arasındaki örtülü anlamsal ilişkiler analiz edilebilmiş ve hayaletler, gizli halklar, doğa

* Orjinal başlık: “Big Folklore: A special issue on computational folkloristics”.

** *Journal of American Folklore*, Volume 129, Number 511, Winter 2016, 5-13.

üstü fenomenler hakkında birçok efsane ile bağlantılı birden çok deneyimin kullanışlılığı kanıtlanmıştır. Uygulamanın özellikle Julius Krohn'un ortaya koyduğu "tarihi coğrafi Fin kuramı"na dayandırılan çalışmalara uygun olduğu vurgulanmıştır; çünkü bu kuramın temel amacı metinlerdeki motiflerden yola çıkarak herhangi bir metnin ne zaman, nerede ortaya çıktığını ve ilk halinin nasıl olduğunu belirlemeye çalışmaktır. "WitchHunter" sayesinde metnin ilk halinin nerede ortaya çıktığını ve yayılma yollarını kullanılan online veri tabanı ve görselleştirmeler yardımıyla tespit etmek, geleneksel yollarla tespit etmekten çok daha kolay olacaktır.

Hırvat dilindeki tekerlemeleri kompütasyonel analiz ile irdeleyen üçüncü metinde, istatistiksel ve bilgisayarlı uygulamalar kullanılarak dilin fonetiği üzerinde araştırmalar yapılmış ve türler arasındaki karşılaştırmalara yer verilmiştir. Dil ve fonetiği üzerine pek çok farklı yaklaşım olduğu belirtilse de, metin Roger Abrahams'ın folklor söylemlerine bakış açısından ele alınmıştır. Antropologların İşlevselci Okulu'ndan da etkilenen ve disiplinlerarası bir yaklaşımı öneren Abrahams'a göre; folklor söyleminde performansın, ögenin ve kitlenin üzerine eşit önemde eğilmek gerekir. Makale Hırvatça'da tekerlemelerin önemine, kullanıcı kitleye ve amaçlarına vurgu yapmış ve verilerini kompütasyonel yöntemlerle toplamıştır.

Vladimir Propp'un masal çözümleme metodunu ele alan , Mark Alan Finlayson'ın makalesinde* amaç Propp'un işlevlerini, semantik olarak, açıklama metinleri üzerinde araştırarak kompütasyonel bir yöntemin tanıtılmasıdır. Anlamsal roller için Propp'un on beş farklı masalından alınan ortak referans, zamansal yapı ve kahramanların rolleri ile ilgili açıklamalar kullanılmış, yine onun tanımları üzerinden kurallar birleştirilmiş ve üç temel fonksiyon kümesine ayrılarak gerçek bir hikâye yapısı kuramı yapay zekaya yüklenmiştir. Analizi kolaylaştıran bu kompütasyonel yöntem yapay zeka teknolojisi ile folklorun birleştiği inter-disipliner bir yapıya sahip olmakla birlikte, gelecekte geliştirilerek farklı fonksiyonlarla farklı metinler üzerinde uygulanabilecek zengin bir veri kaynağı olarak konumlandırılmıştır. Örtük işlevlerin anlamlandırılmasını kolaylaştıracak olan bu yöntem diğer morfolojik analizlere de uygulanabilir.

Sözlü geleneğin tarihsel ve coğrafi değişimini bilmek, içerdiği motiflerle birlikte ürünlerin türünü belirleyebilmek açısından oldukça önemlidir. Üç boyutlu haritalandırmalar gibi kompütasyonel metodların sözlü kültür ürünlerindeki gelişimi, değişimi ve yayılımı ayrıntılandırarak aktarması folklorculara önemli kolaylıklar sağlar çünkü dijital arşivler sayesinde analog yöntemlerle ulaşılamayacak kadar çok veri, hem de yarı-işlenmiş denilebilecek bir halde kullanıma hazır durumdadır. *Journal of American Folklore*'un 2016 kış sayısını oluşturan makalelerin sonuncusunda Hollanda hikâye arşivinin dijitalleştirilerek otomatik olarak zenginleştiği ve sınıflandırıldığından

*"Inferring Propp's Functions from Semantically", *Journal of American Folklore*, Volume 129, Number 511, Winter 2016, 55-77.

bahsedilmektedir. 1994'te oluşturulan Hollanda Hikâye Veritabanı sözlü kültür ürünü olarak anlatılan hikâyelerin seslendirilmesi ile oluşturulmuştur, aynı zamanda hikâyelerin ilk kim tarafından nerede anlatıldığı, hangi ağız veya lehçe ile anlatıldığı, en çok hangi bölgelerde anlatıldığı gibi meta verilerle birlikte kaydedilmiştir. Kişi isimleri, yer isimleri, anahtar kelimeler ve kısa özetlerle zenginleştirilen arşiv aynı zamanda Stith Thompson'ın Motif Index'ine göre de sınıflandırılmıştır. Yalnızca geleneksel anlatıların değil, modern fıkraların, şehir efsanelerinin de kayıt altında alındığı bu platformda yalnız yer ve kişi isimleri ile değil motiflerle de arama yapılabilir. Derginin bu sayısında bahsedilen kompüsyonel yöntemlerin folklorda her soruya cevap verebildiği söylenemez fakat anlam, kimlik, algılama gibi birçok konudaki sorular cevaplanırken mutlaka insan yorumuna ihtiyaç vardır. Kompüsyonel yöntemler insan beyninin kolayca algılayamadığı “büyük resmi” görselleştirmede, başka bir deyişle uzaktan okumayı sağlama konusunda kullanışlıdır ve geniş miktarda veriyi organize eder. Toplanan veriyi yorumlama ve analiz etme, eşdeyişle yakın okuma konusu yine folklor araştırmacısına aittir. *Journal of American Folklore*'un 2016 kış sayısı tema olarak ele aldığı kompüsyonel folklor konusunu makaleler aracılığıyla bu şekilde açıklamıştır.

Kaynakça

- JACKSON Bruce, TAFT Michael and AXELORD Harvey S., *The Centennial Index*, American Folklore Society, Washington DC 1988.
- ÖZBUDUN Sibel, ŞAFAK Balkı ve ALTUNTEK N. Serpil, *Antropoloji Kuramlar Kuramcılar*, Dipnot Yayınları, Ankara 2016.
- Journal of American Folklore*, Volume 129, Number 511, Winter 2016.